

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ! З НОВИМ, 2024 РОКОМ!

МИСЛИТИ – І ТВОРИТИ ДОБРО!

МЕДИЧНА КАДЕМІЯ

№ 24 (593)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
22 грудня 2023 року

РІЗДВІЯНО-НОВОРІЧНА ПОРА

ПРИВІТАННЯ

БАЖАЮ НАМ УСІМ СТІЙКОСТІ, МУЖНОСТІ ТА НЕПОХИТНОЇ ВІРИ В ТЕ, ЩО ПОПЕРЕДУ КРАЩІ ДНІ

ДИВО НАРОДЖЕННЯ ХРИСТА – ПОЧАТОК НОВОГО ЖИТТЯ Й НОВИХ НАДІЙ

Дорогі колеги та студенти!

Ми з вами прожили, мабуть, найтяжчий рік з часу відновлення незалежності України, прожили ще один рік в умовах кривавої, жорстокої війни в нашій країні. Агресор продовжує руйнувати інфраструктуру, заклади освіти й лікарні, житлові будинки, кожного дня гинуть наші воїни та цивільні люди.

За ці два роки війни ми всі змінилися. Ми звикли жити та працювати в нових умовах. І я хочу подякувати колективі ТНМУ за добру роботу в році, що минає, за досягнуті вагомі результати у навчальній та науковій діяльності, за високі місця нашого університету в міжнародних рейтингах і перемоги у низці конкурсів і програм.

Особливо щира вдячність нашим студентам, викладачам і працівникам, які нині служать у Збройних силах України. Ми цінуємо кожен ваш крок у важкій реальності військових буднів, де ви захищаєте нашу свободу. Ви – наша гордість й опора, ми бажаємо вам сили, мужності та швидкого повернення додому здоровими й з перемогою.

Нині низько схилиємо свої голови перед пам'яттю тих наших студентів і випускників, хто віддав власне життя заради майбутнього України. Такі втрати залишають невиліковну рану в наших серцях. Ми виражаємо щире співчуття родинам і друзям загиблих та завжди пам'ятатимемо й шануватимемо нездоланну силу духу наших Героїв.

Щиро дякую всім студентам і працівникам – волонтерам, які допомагають нашим захисникам на передовій, пораненим воїнам у лікарнях, людям, які

втратили свої домівки. Ваша готовність допомогти, жертвність і самовідданість заслужують найвищої вдячності.

Дорогі друзі! Наближається одне з найбільших і найсвітліших християнських свят – Різдво Христове. Свято, яке завжди вселяло надію та оптимізм у душі людей. Важко знайти хвилини спокою й щастя в ці важкі часи війни, коли багато з нас відчувають страх і відчай, але надзвичайно важливо зберегти звичаї та ідеали, традиції та цінності, які об'єднують нас як спільноту й націю.

Хай це Різдво Христове принесе нам світло й надію, нові можливості для перемоги, миру та відновлення! Нехай різдвяна й новорічна атмосфера започинить наші серця теплом і згуртованістю, нагадуючи про силу спільноти та любові! Нехай дух Різдва принесе хвилини внутрішнього спокою, а святкова атмосфера стане маленьким відпочинком від турбот і страху та додасть нам енергії для подолання подальших випробувань!

Бажаю нам усім стійкості, мужності та непохитної віри в те, що попереду кращі дні. Хай наші мрії про мир здійсняться й свята подарують нам віру в щасливе завтра! Нехай вогні Різдва освітять найтемніші куточки, а новонароджений Спаситель принесе Україні перемогу й у всі українські родини спокій та злагоду, довголіття та духовну радість!

Віримо у новонародженого Христа Спасителя, молимося за нашу перемогу та наших воїнів, чий долі пов'язані з важкими випробуваннями війни, нехай їхні кроки завжди будуть вкриті благословенням. Молимося, щоб увесь біль і розпач, які приніс минулий рік, змінилися на радість перемоги та відродження України.

**З НОВИМ РОКОМ!
ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ!
СЛАВІМО ЙОГО!
СЛАВА УКРАЇНІ!
ГЕРОЯМ СЛАВА!**

Ректор Тернопільського національного медичного університету ім. Івана Горбачевського Михайло КОРДА

*Усе минає, гасне і сплива,
Лише вона над грішною землею
Сріблиться милосердною
зорею,
Відвічна ласка Божого Різдва!
Небес прещедра голуба канва
І білий світ над чорною ріллею –
Сам Бог тебе леліє,
цвіт-лілеє, –
О, Україно, ти віки жива!
Ти, як і Він, з народження
терпіла,
Але рука Господня охрестила
Твій люд, і землю, і твоє
буття...*

*Цвітійте, ряснійте, ниви
колоскові!
У Нім, у Нім – у Вічному
Христові*

*І доля й щастя, сила і життя!
Ці щемні рядки українського поета Миколи Щербака, уродженця Шевченківського краю, складна доля якого закинула на довгі десятиліття за океан, мабуть, відображають душевний стан більшості українців-християн, які понад усе прагнуть нині, у час Різдва Христо-*

вого, глибокої Віри та якнайшвидшої Перемоги.

Цього року вперше святкуємо Різдво з усім світом. Святкуємо тепер, як і належить: спочатку народження Ісуса Христа, а потім уже й Новий рік. «Ми нарешті будемо жити за «правильним годинником», а не таким, що запізнюється», – слушно зачитувала слова релігієзнавця одна з наших респонденток, яким «Медична академія» запропонувала відповісти на три запитання:

1. Що особисто для вас означає Різдво Христове? Чи легко вам дається його святкування за новоюліанським календарем?

2. Яке святкування Різдва залишило найбільший слід у вашій душі?

3. Яке ваше найзаповітніше бажання, задумане з появою Різдвяної зірки, здійснилося? Про що мрієте в переддень Різдва?

Відповіді на ці запитання читайте на стор. 5.

(Зліва направо) студентки Катерина ЛІПКА, Ірина ДЕРДА, доцентка кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією Олександра ШУЛЬГАЙ, студентки Любов РУДЬКО та Вікторія ЛЕГКА

ВІЙСЬКОВИМ ДОСВІДОМ ПОДІЛИВСЯ ЗІ СТУДЕНТАМИ КАПІТАН МЕДСЛУЖБИ

У навчально-науковому інституті медсестринства відбулася надзвичайно цікава подія – зустріч з капітаном медичної служби Максимом Фроловим. Молодий фахівець, який закінчив Тернопільський національний медичний університет імені Івана Горбачевського 2017 року за спеціальністю «Лікувальна справа», поділився своєю унікальною історією та досвідом служби в армії.

Під час навчання в університеті, пройшовши курс військово-

себе відповідальність за медичну службу батальйону. Водночас він вирішив розширити власні навички й знання, вступивши на бакалаврську програму в ННІ медсестринства. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну Максим обіймав посаду капітана медичної служби на Ізюмському напрямку. Наразі він служить в іншому місці.

Під час зустрічі зі студентами та фахівцями інституту Максим Фролов розповів про реальні

поранень, санітарно-гігієнічні та медичні аспекти, профілактику інфекційних захворювань, психологічну підтримку та необхідність глибоких знань з тактичної медицини. Максим зігрів серця кожного присутнього на зустрічі з ним своєю теплотою та впевненістю в нашій перемозі. Студенти цікавилися, яким чином вступити на службу, щоб стати часткою команди, яка захищає життя людей та незалежність нашої країни. Капітан медичної служби також поділився своєю власною освітньою траєкторією, розповівши, що наразі він є студентом ННІ медсестринства на магістерському рівні. Максим Фролов переконаний у тому, що освіта є невід'ємною частиною військово-медичної служби, тому заохочує студентів після завершення бакалаврської програми продовжувати своє навчання й розширювати власні знання.

Ця зустріч стала не лише значущою можливістю для студентів вивчити життєвий та професійний досвід капітана медичної служби, а й викликала глибше розуміння важливості роботи медичних працівників на фронті й необхідності неперервного навчання для досягнення високого професійного рівня у цій галузі.

Пресслужба ТНМУ

медичної підготовки на кафедрі медицини катастроф і військової медицини, Максим отримав офіцерське звання «молодший лейтенант медичної служби» та, будучи мобілізованим у Збройні сили України, взяв на

виклики, з якими стикається медична служба на фронті. Його розповідь містила важливу інформацію про функціональні обов'язки бойових медиків, специфіку роботи з військовими, а саме про особливості бойових

БРАЛИ УЧАСТЬ В ІНТЕНСИВНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ У НІМЕЧЧИНІ

З початком російської загарбницької війни проти України суттєво зросло навантаження на систему охорони здоров'я. Щодня збільшується кількість постраждалих серед цивільних і військових, додаткової підтримки потребує також чимало внутрішньо переміщених осіб. Заклади охорони здоров'я, енергетична інфраструктура стали для рашистів постійною мішенню та метою цілеспрямованого руйнування. Тому з кожним днем стає більш складним і затратним повне забезпечення надання людям медичної допомоги. У цій ситуації планові заходи підвищення кваліфікації відступають на задній план. Але постає нагальна необхідність постійного вдосконалення професійних навичок спеціалістів не лише в травматології, військовій медицині та психіатрії, а й в інших медичних сферах, наприклад, медсестринстві, педіатрії, акушерстві, внутрішніх хворобах.

У відповідь на виклики сьогодення Тернопільський національний медичний університет імені Івана Горбачевського разом з інститутом досліджень

Акконського університету гуманітарних наук у Берліні працює над проектом «Сприяння розвитку системи охорони здоров'я України в умовах війни. Навчання, медична підготовка й професійний обмін через подкасти та на місці». Проект фінансує федеральне міністерство охорони здоров'я й має на меті

підтримку безперервного професійного навчання медиків.

У рамках цього проекту пройшли тижневе стажування у німецькій столиці студенти 6 кур-

су медичного факультету ТНМУ Анна-Марія Коваль, Тетяна Опер, Анна Шкробот, Христина Білозецька, Юлія Галіяш, Юлія Зьомко, Михайло Корда, третьокурсники спеціалізації «Парамедик» – Яна Ганзіна, Аліна Франкова, Софія Баранович, Христина Безноса та аспірантка кафедри хірургії факультету післядипломної освіти Мар'яна-Іванна Варварук («український голос подкастів», адже саме вона озвучила більшість текстів, які представлені на різних платформах).

Протягом тижня учасники брали участь в інтенсивних теоретичних і практичних заняттях на різноманітні теми, зокрема йшлося про систему охорони здоров'я та роботу екстреної медичної допомоги в Німеччині, реконструктивну хірургію, проблематику туберкульозу, антибіотикорезистентність, системи сортування. Крім того, освоїли «ролеву позицію» в пацієнтів з гострим респіраторним дистрес-синдромом. Студенти мали можливість побувати на коронарографії з балонною ангиопластиком, а також на бронхоскопії.

Пресслужба ТНМУ

АКАДЕМІК ІНІЦІЮВАВ ВСТАНОВЛЕННЯ ПАМ'ЯТНОГО ЗНАКА З НАГОДИ 150-РІЧЧЯ НТШ

Біля Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки 7 грудня урочисто відкрили пам'ятний знак з нагоди 150-річчя Наукового товариства імені Шевченка. Задум його встановлення належить академіку НАМН України, завідувачу ка-

тернополян до науковців і стимул для молодих початківців».

На граніті викарбували імена та прізвища 34 дійсних членів Наукового товариства імені Тараса Шевченка, які є уродженцями Тернопільщини й були обрані в організацію до 1940-го року.

федри інфекційних хвороб та епідеміології ТНМУ, очільнику Тернопільського осередку НТШ Михайлові Андрейчину. Ідею академіка підтримали члени товариства і тернопільська спільнота.

Під час відкриття міський голова Тернополя Сергій Надал зазначив, що НТШ «завжди несло українську ідею, підтримувало українську науку, займалося просвітництвом. Ми пишаємося тим, що наші земляки також були його учасниками. Теперішні члени цього товариства є гідними послідовниками своїх попередників. Цей пам'ятний знак – шана та повага від всіх

Авторами пам'ятного знака стали завідувачка кафедри образотворчого мистецтва та дизайну ТНПУ Марія Маркович і заслужений художник України, професор Роман Вільгушинський. Ідею спорудження меморіального знака підтримали й усі тернопільські національні університети, зокрема й ТНМУ.

До слова, в обласній універсальній науковій бібліотеці створили книжковий фонд НТШ, який налічує сотні примірників, у тому числі й унікальні.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА
Світлина авторки

ВИГОТОВЛЯЮТЬ МЕДОВО-ІМБИРНИЙ КОНЦЕНТРАТ ДЛЯ НАПОЇВ ВОЇНАМ

Творити країну, в якій ти хочеш жити, можна вже зараз. Нині кожен може проявити ініціативу, долучитися до добровільності та усвідомлювати, що має можливість впливати на те, що відбувається довкола, ініціювати власні проекти, вкласти свій час, талант чи ресурси у втілення суспільно корисних справ і змінювати країну.

З ініціативи завідувачки кафедри іноземних мов ТНМУ, професорки Надії Федчишин викладачі кафедри разом зі своїми кура-

торськими групами активно долучилися до збору коштів та виготовлення зігрівального медово-імбирного концентрату для напою військовим, які служать на північно-східному напрямку. Такі зігрівальні концентрати для напоїв нашим захисникам викладачі кафедри виготовляють уже другий рік поспіль.

Тетяна САВАРИН,
Галина КІТУРА,
доцентки кафедри
іноземних мов

«НАЙГОЛОВНІШЕ ДЛЯ МЕНЕ – НЕ ЗАЛИШИТИ ЦЮ ВІЙНУ СВОЇЙ ДИТИНІ»

АРТЕМ ПОЛІЩУК ПОЄДНУЄ ІНТЕРНАТУРУ З НАДАННЯМ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Нещодавно на ім'я завідувача кафедри хірургії факультету післядипломної освіти ТНМУ, професора Ігоря Дзюбановського надійшов лист вдячності від команди Херсонського обласного Товариства Червоного Хреста України. «Висловлюємо велику подяку за вашого вихованця, чудову людину – Артема Поліщука, – йдеться, зокрема, у листі. – Дуже тішить той факт, що в нашій медицині є відповідальні люди, патріоти, Професіонали з великої літери, які приділяють багато уваги вихованню нової генерації знаючих, грамотних лікарів».

Уродженець Херсона Артем Поліщук нині проходить інтернатуру в нашому університеті. Водночас їздить у рідне місто, щоб надавати медичну допомогу військовим і цивільним як у лікарні, так і в команді екіпажу загону швидкого реагування, виїжджаючи на евакуацію мирного населення із сіл, що цілодобово перебувають під ворожими артилерійськими обстрілами.

– Артеме, як вас прийняв Тернопільський медичний університет?

– Проходити інтернатуру на кафедрі хірургії факультету післядипломної освіти ТНМУ – одне задоволення! Мій наставник – завідувач кафедри, професор Ігор Якович Дзюбановський. Завдяки йому та його підтримці в мене все вийшло навіть краще, ніж я собі уявляв. «Підтягає» мої знання та навички також доцент Андрій Михайлович Продан. У Тернопільській міській лікарні №2, де вдосконалюю свої вміння, зараз багато інтернів і аж ніяк не на всіх вистачає роботи. Попри те, мої наставники беруть мене із собою на операції, все пояснюють, показують, потрошки дають щось робити самому. Дуже вдячний долі, що розпочинаю власну кар'єру хірурга саме під їхнім крилом. Мені з ними пощастило.

– Де вас застала звістка про повномасштабне вторгнення росістів на нашу землю?

– На той час я навчався на п'ятому курсі Запорізького державного медичного університету. З дружиною та дитиною ми жили у Запоріжжі. Деякий час після початку повномасштабного вторгнення ще намагалися там перебувати. Давалося нам це непросто. Доньці тоді було півтора року, цілком маленька, годували її ще молочною сумішшю, а води в місті неможливо знайти, люди вимітали все. І коли орки вже дійшли до Василівки, а це зовсім недалеко від Запоріжжя, то ми вирішили, що треба виїжджати, доки є можливість. Саме формували ева-

куаційні потяги. Так ми потрапили до Тернополя.

– Чому обрали саме наше місто?

– У мене тато народився у селі Гвардійське, що неподалік Теробовлі. У дитинстві я кілька разів приїжджав туди. Мама ж моя, до слова, з Волині, а я народився в Херсоні. Мої батьки давно живуть в Іспанії, можна сказати, що я зростаю без них. На початку великої війни кликали дружину з донькою до себе, але дружина не хотіла мене залишати одного, за що я їй безмежно вдячний. Користуючись нагодою, хочу подякувати також батькам за підтримку, яка надихала мене до праці та допомагала у моменти, коли було справді важко.

складніше. Орендуємо квартиру у Великій Березовиці, підостає дитина – потрібні фінанси. Дистанційно 5-6-ий курси я вже завершував, перебуваючи тут. Працював водночас у Тернопільській обласній лікарні в реанімації, підробляв медбратом. За інтернатуру також потрібно сплачувати, адже в мене контрактна форма навчання, то, звичайно, працюю. Так, жити стало трохи важче, більше клопотів, але ми не почали жити гірше. Навпаки – більш злагоджено. Переживши всі ці складні моменти, ми з дружиною тепер краще розуміємо й дуже цінуємо одне одного.

– Як і чому ви вирішили їздити на фронт, щоб надавати там людям медичну допомогу?

(Зліва направо) завідувач кафедри хірургії факультету післядипломної освіти ТНМУ, професор ІГОР ДЗЮБАНОВСЬКИЙ та інтерн АРТЕМ ПОЛІЩУК

– Пригадуєте, які думки й почуття переповнювали вас у лютому-березні 2022-го?

– Зізнаюся, спочатку було трохи лячно. Насамперед від усвідомлення того, що ми відносимо близько до рашистів. А в мене мала дитина, дружина. За них я відповідальний як чоловік. Коли привіз сім'ю у Тернопіль, на душі стало трохи спокійніше. Я дуже хотів поїхати на фронт добровольцем, неодноразово ходив у тернопільський ТЦК. Та мені все давали відмови, аргументуючи тим, що університет несе за мене відповідальність, я студент і маю продовжувати навчання.

– При переїзді до Тернополя ваше життя, мабуть, кардинально змінилося?

– Не скажу, що кардинально, але, звісно, трохи змінилося. Зрештою, в Херсоні в нас було дві власні квартири. Одну я так і не встиг побачити, а батьківська хата зараз стоїть без вікон, на час зими непридатна до життя. Матеріально тут, звичайно,

прооперувати, і інтубувати, навчили ставити підключичні катетери. Роботи там багато. Спочатку пів місяця працював у реанімаційному відділенні, потім у нейрохірургії. Офіційно я поїхав з допомогою від тернопільської лікарні в херсонську як медбрат. Та зважаючи на те, що там критично не вистачає персоналу, мені дозволяли працювати і як медбрата, і як інтерну, і опрацьовувати документацію. Доки даватимуть таку можливість, планую їздити щомісячно.

– Що вас найбільше вразило, зворушило під час перебування у Херсоні?

– Зворушили самовідданість і жертвність людей: і медперсоналу лікарні, і хлопців із загону швидкого реагування. Командир цього загону перебував у полоні. Коли вже був наступ на Миколаїв, він все одно продовжував проводити медичну евакуацію і для поранених військових, і для цивільних. І ось в один з таких виїздів і потрапив у полон. Повернувся, був нагороджений відзнакою Президента України «За оборону Херсона». Дуже чудова людина. Більша частина загону – це або хлопці, які пройшли АТО, або вже комісовані з нинішньої війни. Скажімо, у нас є артилерист, який бився за Антонівський міст, але через стан здоров'я повернутися

воювати на фронт уже не може, тож допомагає іншим так. Це надзвичайні люди! Минув лише місяць, але я наче потрапив у другу сім'ю. Все роблять разом, жодних скарг чи нарікань, навіть натяку невдоволення.

У лікарні також весь медперсонал був дуже привітний, прийняли мене тепло. Зізнаюся, значно приємніше було працювати там, аніж колись у Запоріжжі. Ці люди пережили окупацію, вони стали щиріші, відвертіші, відкритіші. Обов'язково хочу повернутися назад, адже розумію, що їм потрібно допомагати. Наприклад, у відділі гнійної хірургії залишилося лише два лікарі, один з них – завідувач. Хочу їх трошки розвантажити. Нехай це лише одна пара рук, але й це для них буде велика допомога.

– Чи були моменти, що залишили важкий відбиток у вашій душі?

– Було трохи важкувато, коли ми вивозили сім'ю – 11 осиротілих діточок, одна з них, лежа-

ча дівчинка, мала важку форму ДЦП. Ми везли їх до Миколаєва, над нами постійно бахкало: за двадцять хвилин, доки ми забрали всіх дітей, було 4-5 прильотів. Дівчинку ми везли на каталці. Коли наїжджали на ями, вибоїни, вона щоразу здригалася й так сильно кричала, наче б'ють уже по нас. Це було справді складно. У лікарню до нас якось привезли хлопця з наскрізним уламковим пораненням ноги. Здавалося, що все буде добре, але, на жаль, ми його не врятували. Молодий хлопчина... І таких випадків багато. Їх неможливо забути.

– Як ви знаходите у собі сили, щоб цей смуток, ці трагедії не затягнули вас, не забрали життєву енергію?

– Я усвідомлюю, що приїхав туди не калічити, а допомагати. А ще в мене є донька, якій потім не хочу казати, що під час війни я відсидівся вдома й ховався. Доки проходжу інтернатуру, мобілізуватися не можу (хоча таке бажання, як я уже згадував, було ще на шостому курсі), адже тоді все моє навчання зведеться до нуля. Розумію, що другого шансу в мене не буде, бо мені вже 28 років. Тож навчання кидати не хочу, але й удома сидіти вже не можу.

– До слова, чому ви обрали саме медицину?

– Медиком хотів бути завжди. Спочатку саме медиком, не лікарем. Тому спершу вступив у Херсонський медичний коледж, а вже після його закінчення вирішив продовжувати навчання у Запорізькому державному медичному університеті.

Навчаючись, постійно переконався, що професію обрав правильно. Можливо, іноді були сумніви через складнощі в навчанні. Коли навчався, постійно працював у Запоріжжі в лікарні. Розумів, що допомагаю людям, їм стає легше, не турбує біль. Тож більше себе ніде не бачу, лише в медицині. Вже тут, у Тернопільській обласній лікарні, допомагав військовому – краянину із Запоріжжя. Його привезли з фронту, правої частини голови майже не лишилося, не мав слуху. Слух, на жаль, так і не відновився. Він уже повернувся додому в Запоріжжя. Ми продовжуємо підтримувати зв'язок, земляк поволі відновлюється, й я розумію, що його одужання – моя найкраща нагорода за всі ці роки, які вкладав у навчання. Так, навчатися було трошки важкувато (усміхається), але воно того варте.

– У вас чудова українська мова. Водночас багато людей, які вважають себе українцями, продовжують розмовляти російською музикою та літературою. Як можна вплинути на їх переконання?

(Продовження на стор. 4)

РІЗДВЯНІ ТРАДИЦІЇ У СТУДЕНТСЬКОМУ «УКРАЇНСЬКОМУ КЛУБІ»

Ще одне Новоріччя незабаром переступить поріг наших домівок. Це свято для всіх і для кожного зокрема. Скільки гарних і добросердечних слів мовимо один одному в ці різдвяно-новорічні дні! Бажаємо один одному гарного здоров'я, статків і злагоди у сім'ї й певна річ, миру, Перемоги. Яскраві блискітки новорічної ялинки, смачна кутя, приготовлена бабусею чи мамою, щедрий засів домівки сусідськими хлопчачками, щедрівка на честь господаря та господині з найкра-

щими всієї родині. Ці атрибути різдвяно-новорічних дійств відомі кожному з дитинства, а спогади про них гріють наші душі впродовж усього життя. Зимові свята є ще й чудовою нагодою долучити іноземну молодь до пізнання традицій, звичаїв, що існують в Україні та відображають ментальність нашого народу. Як це відбувається в «Українському клубі» Тернопільського національного медичного університету ім. Івана Горба-

чевського, цікавилися у доцентки кафедри української мови, керівниці Центру виховної роботи та культурного розвитку Марти Руденко.

Варто зауважити, що вже кілька років поспіль у нашому університеті діє спільнота «Український клуб» до якого увійшли як українські, так і студенти-іноземці з різних країн. Як зауважили учасники цієї спільноти, вони радо долучаються до всіх заходів, які організують його керівники – викладачі кафедри української мови й кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін. Тут, кажуть, можна і знання української мови покращити, і на цікавому заході побувати та ближче з нашими звичаями й традиціями ознайомитися. Клуб має чотири функціональні локації: український розмовний клуб, культурологічні студії, інтелектуальне дозвілля та авторські майстер-класи.

Український розмовний клуб діє у форматі щотижневих неформальних зустрічей українських та іноземних студентів, які в невимуженій атмосфері спілкуються українською мовою та вдосконалюють комунікативні навички, розширюють словниковий запас. Зазвичай для обговорення обирають актуальні теми із життя університетської спільноти. Викладачі-учасники українського розмовного клубу не лише проводять заняття з вивчення української мови, вдосконалюючи мовленнєві на-

вички, а й ознайомлюють іноземних студентів з українськими традиціями, звичаями та обрядами. Популярними у студентів є культурологічні студії, на яких вони знайомляться з історичними й культурними пам'ятками нашого міста, області, країни. Полюбляють вони екскурсії Тернополем, візити в обласний краєзнавчий музей, арт-галерею, знайомляться з приватними зібраннями українського одягу та старожитностей. Іноземні студенти також охоче беруть участь у традиційних українських святкуваннях Різдва, Міжнародного дня вишиванки, Міжнародного дня рідної мови, Дня української мови, Шевченківських днів тощо. Юнаки та дівчата з різних країн пізнають культуру, звичаї, гастрономічні традиції України.

«Ознайомлення зі звичаями та традиціями українського народу є важливою складовою духовного розвитку особистості, – каже Марта Руденко. – Особливо до душі іноземним студентам наші Різдвяні зустрічі, в яких охоче беруть участь. Адже через дотик до світлих, добрих сімейних українських традицій хлопці та дівчата наче відчують, що вони в родині».

Викладачі Ольга Христенко, Оксана Мисик, Тарас Кадобний та Марта Руденко розповідають учасникам «Українського клубу»

про різдвяні традиції. Що символізує кутя, як її готують та які обряди пов'язані з нею? Як виготовити дідуха та яких ритуалів з ним обов'язково дотримуються на Тернопільщині? Чому діти квокають під столом? Як виготовляють павуків, витинанки?

Особливо цікавими є розповіді польських студентів. Традиції святкування головного свята року в них мають дуже багато спільного з нашими. Польська молодь ділиться власними спогадами про Святвечір, Службу Божу в костелі, приготування страв до різдвяного столу. Але, як розповідають викладачі-керівники клубу, дух свят – це не лише застілля та різдвяні дійства, а ще й чин милосердя щодо тих, хто залишається в ці святкові дні наодинці. Тож різдвяною радістю учасники щедро діляться з тими, до кого

доля не така прихильна, – недужими, тими, хто втратив домівку, дітьми, позбавленими батьківської ласки та піклування. Ідуть великим гуртом до дитячих будинків, самотніх стареньких людей у геріатричні будинки, пансіонати та співають колядок, щедро віншують, створюючи атмосферу справжнього свята. Всім учасникам клубу особливо запам'ятався нині вже випускник нашого університету, громадянин Індії Шумаель Кхан Атхакр, якого наші дівчата навчили колядок, і він колядував з ними в «Домі милосердя святої Вероніки». Це були незабутні моменти.

Запроваджували учасники клубу й сучасні традиції. До вподоби їм майстер-класи з розписування імбирних пряників, які потім вони дарували улюбленому деканату іноземних студентів.

З великою вдячністю доцентки, керівниці Центру виховної роботи та культурного розвитку ТНМУ Марта Руденко розповідає про співпрацю з обласним краєзнавчим музеєм, співробітниками якого проводять дуже цікаві інтерактивні екскурсії з іграми, піснями, демонструючи весь зимовий обрядовий цикл свят і навіть пригощають млинцями. І тепер, попри велику війну, коли іноземні студенти частково повернулися на навчання, «Український клуб» планує нові цікаві заходи, але вже після складання іспитів. Заходи організують задля популяризації української культури для іноземних і тих студентів, які приїхали до нашого університету навчатися з інших регіонів.

Лариса ЛУКАЦУК

ПОЗИЦІЯ

«НАЙГОЛОВНІШЕ ДЛЯ МЕНЕ – НЕ ЗАЛИШИТИ ЦЮ ВІЙНУ СВОЇЙ ДИТИНІ»

АРТЕМ ПОЛІЩУК ПОЄДНУЄ ІНТЕРНАТУРУ З НАДАННЯМ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

(Закінчення. Поч. на стор. 3)

– Це усвідомлення до кожного має прийти особисто. Скажімо, мене ніхто не переконував у тому, що я маю їхати на південь. Як і багатьох інших із загону швидкого реагування, де я працював. Хочу вірити, що так чи інакше, але всі зрозуміють, що насправді відбувається. На жаль, у багатьох наших людей коротка пам'ять. І доки тут відносно спокійно, вони забувають, що відбувається там на прифронтових зонах.

На моїй рідній Херсонщині всі здебільшого розмовляли суржиком. Та були часи, коли у школі нас навіть за те цькували: або ти розмовляєш російською, або будемо тебе вважати глибоким селюком. Тому становлення України таке складне. Росія так глибоко загнала

пазури в нашу країну, що нам потрібно дуже багато часу, аби позбавитися її цілковито. У нас з ними не має бути нічого спільного.

– **Ваші переконання у ставленні до північних сусідів змінилися під впливом повномасштабного вторгнення чи завжди були такими?**

– Ставлення до росіян у мене було негативне, ще починаючи з часів АТО. Мій товариш, з яким ми навчалися разом у медичному коледжі, вирішив припинити навчання та поїхав на схід захищати Україну. Більше ми з ним не побачилися. Він загинув. Що я думаю про наших так званих сусідів? У звичайній розмові ви від мене не почули б нічого пристойного на їхню адресу.

Артем ПОЛІЩУК (ліворуч) з побратимом Сергієм (позивний «Німець»)

Мій рідний Херсон – великий, красивий та квітучий. Був. Зараз половина міста – руїни, не придатні до життя. Та й ті, що придатні, частково зруйновані че-

рез обстріли. У нас була дуже гарна набережна. Після затоплення там бур'ян до пояса, все в піску, ніхто його почистити не може, бо з окупованого боку

постійно прилітає. Люди на Херсонщині зараз значно більше цінують одні одних, вони привітніші, добріші, не розмінюються на суперечки. Адже там ситуація така, що не до сварок: в одну мить може прилетіти – і цієї людини вже ніколи не побачиш...

– **Що зробите найперш після Перемоги?**

– Перемога – це дуже обширне поняття. Я не ставлю під сумнів, що вона буде. Але... На жаль, велика кількість втрат молодого покоління. Молодші від мене хлопці. Тому, на жаль, особисто для мене повноцінної перемоги вже не буде хоча б через цю кількість втрат молоді.

Моє справжнє завершення війни – це побудувати з рашистами такий кордон, щоб там навіть пташка не пролетіла. Розказуватиму це своїй дитині. Дай Боже, буду живий – буду розповідати своїм онукам про те, які в нас «сусіди». Я не хочу допускати таких помилок, які були допущені колись. Жодного братання! Ніколи я цього не забуду, не пробачу. Найголовніше для мене – не залишити цю війну своїй дитині.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА

ДИВО НАРОДЖЕННЯ ХРИСТА – ПОЧАТОК НОВОГО ЖИТТЯ Й НОВИХ НАДІЙ

(Закінчення. Поч. на стор. 1)
Олександра ШУЛЬГАЙ, доцентка кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією:

1. Особисто для мене Різдво Христове є найвеличнішим святом усіх християн, на яке із завмиранням серця чекаю щороку. Диво народження Христа від Непорочної Діви Марії знаменує початок нового життя та нових надій. Перехід його святкування за новоюліанським календарем не був неочікуваним чи складним, адже вже з минулого року почали родинно святкувати це величне свято з усім християнським світом. «Христос рождається!», «Славимо Його!» – лунає звідусіль, звеселяючи душу та наповнюючи її сподіваннями на здійснення дива. Духовне єднання, щирі молитви, веселі колядки, позитивні емоції, які супроводжують святкові дні, вселяють надії на щасливе майбутнє.

2. Для мене і моїх близьких Різдво – це сімейне свято. Найтепліші різдвяні спогади пов'язані з традиційним родинним святкуванням та теплим душевним спілкуванням з рідними, що наповнює серце щирою безкорисливою любов'ю. Оселя в ці святкові дні перетворювалася на особливий, дещо казковий простір. Згадую... й у пам'яті виринають далекі спогади: запах сіна на столі, дідух під іконами, що був справжньою окрасою домівки, освітлення молитвою страви на столі, приготівані лагідними маминими руками, скрипучий сніг під ногами та вертепи, які одночасно і лякали, і зачаровували. Сімейна молитва цього дня мала особливе значення, адже вона символізувала духовне єднання та готовність до приходу Різдва. Після вечері всі страви та ложки залишали на столі, бо вірили, що вночі на частування можуть завітати душі померлих родичів. Час, проведений з близькими, потім ще довго зігриває душу родинним теплом і додає наснаги.

Найбільше зворушило та залишило слід у моїй душі перше Різдво з нашою старшою донечкою, яка народилася якраз у Святвечір. Тому цей день поєднання вішунвання народження маленького Ісуса та її дня народження став у нашій родині святковим та урочистим.

3. Найзаповітніше бажання, задумане з появою Різдявної зірки, здійснилося – я стала дружиною та мамою двох чудових донечок. Як і всі українці, які люблять і цінують свою рідну країну, її мову, тра-

диції та культуру, в переддень Різдва я мрію про мир і майбутнє для наших дітей у незалежній Україні.

Ірина ДЕРДА, студентка третього курсу інституту медсестринства:

1. Особисто для мене Різдво Христове – це чудове, світле, сімейне свято, яке полягає в любові до Бога, мирі та злагоді. Перехід на новоюліанський календар мені дається легко, тому що це насамперед поривання всіх зв'язків з московським патріархатом, і так святкує весь світ. Як казав релігійзнавець Тарас Антошевський: «Ми нарешті будемо жити за «правильним годинником», а не таким, що запізнюється».

2. Найбільший слід у моїй душі залишило святкування Різдва 2021 року. Тому що мій тато ще був живий та не було цієї клятої війни. Тоді ми востаннє зібралися всією сім'єю, сміялися, розповідали всілякі кумедні історії зі свого життя. З початком повномасштабної війни мій тато пішов добровольцем захищати нашу рідну Україну. Він був доброю людиною, всім допомагав, мав «золоті руки», дуже любив свою родину та Україну, писав вірші... Брав участь у боях за Херсон, Запоріжжя й Донецьк. І загинув 11 грудня 2022 року під час найзапекліших боїв на Бахмутському напрямку. Дуже боляче... Та ми продовжуємо жити, відзначати християнські свята, дотримуючись українських традицій. Адже за це, власне, й віддав життя мій тато – щоб була Україна.

Підготовка до Різдва у нашій сім'ї починається заздалегідь. Ми прибираємо, готуємо страву... Найважливіше, що ми дотримуємося посту й від самого ранку аж до Святої вечері нічого не їмо. Перед Святою вечерею дідусь заносить до хати дідуха, а ми з матусею та бабусею ставимо на стіл 12 страв, серед яких найважливіша є кутя. Готуємо ми кутю традиційно з пшениці, маку, горіхів і меду. На чотири кути столу ставимо також по голівці часнику – «щоб злу силу відігнати», пшеницю і монети. Тоді всією дружною родинною сідаємо за стіл, запалюємо свічку та починаємо молитву.

3. Я завжди хотіла допомагати людям. Тому моїм найзаповітнішим бажанням було вступити до медичного вишу, а саме до ТНМУ, й воно здійснилося!

Нині я мрію лише про одне: щоб закінчилася війна нашою Перемогою та щоб усі захисники й захисниці повернулися додому живими.

Вікторія ЛЕГКА, студентка п'ятого курсу медичного факультету:

1. Різдво у нас в Україні – одне з найважливіших християнських свят. Крім того, що це релігійне свято, воно ще й сімейне. Цей день для того, щоб зібратися всією родинно за одним столом, дотриматися наших українських традицій, згадати, як святкувати посправжньому.

Перейти на новий стиль мені вдалося дуже легко. Для мене особисто сенс не в тому, коли відзначати це свято, а в тому, як саме, з ким і про що воно взагалі. Святкувати Різдво 25 грудня для мене абсолютно звична річ, адже так святкують у всій Європі.

2. Гадаю, що в усіх є теплі спогади з дитинства. Для мене це саме святкування Різдва. Коли я була маленькою, ми завжди їздили на різдвяні свята до маминої родини на Вінниччину. Збиралися всі разом за одним столом, на якому, звичайно, повинні бути 12 пісних страв. Дідусь ставили на стіл, часник під кожен кутик столу, під скатертину клали пшеницю. Пам'ятаю, носили вечерю до хрещених.

Та найбільш особливим моментом для мене було колядування. Коли діти ходили колядувати, брали із собою довгу палицю. В кожній оселі перед Різдрвом випікали багато калачів і потім давали їх колядникам. І в кого з дітей було найбільше калачів на палиці – той найкращий колядник. На жаль, цієї традиції вже практично немає, зараз за коляду всі дають гроші, але я ще застала той момент, коли колядникам давали саме калачі. Була ще тоді зовсім маленька, років до семи. Ходила зі старшими дітьми, які знали більше колядок. І хорошою компанією калачів ми збирали чимало!

3. Відверто кажучи, я не дуже часто загадую бажання на Різдво, але, як і всім українцям, мені нині хочеться, щоб якнайшвидше настали мирні часи. Оскільки Різдво Христове – це передусім родинне свято, хочу, щоб якнайбільше українських сімей змогли зібратися разом саме за столом. Щоб повернулися з фронтних доріг додому наші воїни. Аби все-таки повернулися українці з-за кордону та згадали своє коріння. Щоб возз'єдналися наші сім'ї, де пануватиме український дух, лунатимуть колядки, відроджуватимуться традиції.

Катерина ЛІПКА, студентка четвертого курсу фармацевтичного факультету:

1. Різдво для мене – це дуже особлива, дуже святкова мить. Завжди щороку з нетерпінням його чекаю, адже це також час, коли збирається цілком вся наша сім'я, вся рідня. Люди, яких, можливо, давно не бачила, з'їжджаються з різних міст до нашої бабусі у с. Білорівчичі на Житомирщині, звідки я родом. Всі розповідають, як змінилося їхнє життя за цей рік. Сидиш за святковим столом, до хати приходять колядники, всі їх слухають, колядують разом з ними. Це просто чарівна мить, яка завжди зберігається в пам'яті!

Для мене як молодій сучасній особі перехід на новий стиль дається легко, адже настає усвідомлення того, що ми нарешті відходимо від усього совєцького та стаємо на стежку європейських і світових норм. Щоправда, про своїх бабусю й дідуса можу сказати, що їм перехід дається важко, адже впродовж життя звикли до іншого й уже в тому віці, коли не хочеться нічого змінювати. Але, на щастя, вони мають багато внуків, які їм допомагають у цьому. Прикро, що в нас у селі досі церква московського патріархату. Хоча ми намагалися громадою змінити це, та наразі не вдається. Звичайно, не ходимо туди, їздимо у сусідні громади, де є храми Православної церкви України.

2. Напевно, це Різдво 2019-го року, фактично, останнє перед карантинним і повномасштабним вторгненням. Коли всі могли спокійно від хати до хати ходити з радісною звісткою про те, що народився Син Божий. Коли разом з однокласниками та друзями великим гуртом пізно вечері ходили колядувати, а потім усі зібралися в однокласника, де нас дуже гарно пригощали. Це такі спогади, що особливо зігривають душу. Нагадують час до великої війни.

3. Напевно, я буду дещо егоїстичною, але найзаповітніше бажання, яке я мала, – гарно скласти ЗНО та вступити на державну форму навчання. Пригадую, це тоді для мене було так важливо! І для моєї сім'ї. Мені тоді казали: «Катю, загадай те, що понад усе хочеш досягти». Я так переймалася цим, що коли засяяла перша зірка на небі, сиділа й щиро молила Бога, щоб вступити у виш і мати гарну професію. На щастя, це здійснилося. Сподіваюся, завдяки і моїм власним силам, і Божим. Про що мрію сьогодні? Звичайно, най-

заповітніша мрія кожного – закінчення війни. Понад усе хочу, щоб 2024-ий рік став переможним!

Любов РУДЬКО, студентка другого курсу стоматологічного факультету:

1. Для мене Різдво – одне з найважливіших свят у році, адже в цей час на світ з'явився Ісус Христос, який став спасінням для цілого світу. Це свято для мене завжди є теплим, сімейним, коли важливо бути поруч з близькими. Різдво нагадує нам, що найцінніше, що в нас є, – це люди. Новонароджений Ісус вчить мене бути більш терплячою, вдячною та відкритою для інших. І, звісно ж, Різдво – це час радісних зустрічей та нових надій. Сподіваюся, що наступний рік принесе нові можливості та світлі моменти в нашому студентському житті.

Перехід на новоюліанський календар мене дуже тішить, бо це означає, що будемо святкувати Різдво й прославляти Бога разом з усією Європою та світом.

2. Святкування Різдва щороку для мене є особливим. Але з неймовірним теплом згадую мить, коли ми на святкову вечерю приїхали до бабусі з дідусем, де ще з порогу відчули запах куті, пампухів і звуку дровець, що потріскували в каміні. Це залишило в моїй пам'яті дуже приємні спогади. У нашій сім'ї немає якихось унікальних традицій, але 12 страв на столі повинні бути обов'язково. Найстарший у родині першим перехрещує кутю, а завершують це робити я – як наймолодша. Завершуємо нашу вечерю колядками та відвідуванням нічного Богослужіння. Під час святкування Різдва я завжди докладаю всіх зусиль до створення особливої атмосфери, адже все – від прикрас до гарних дарунків рідним – кожна дрібниця сприяє створенню неповторного святкового настрою.

3. Гадаю, що після 24 лютого 2022 року в українців лише одна найзаповітніша мрія – Перемога. Адже ми тисячоліттями добивалися волі й зараз, на жаль, за нашу землю дуже багато людей віддали своє життя, що не дає нам права опустити руки та занепадати духом. Сподіваюся, що з появою Різдявної зірки світ стане бодай трішки добрішим і справедливим. Дуже хочу, щоб Різдво всім принесло спокій, затишок і змогу насолоджуватися кожною миттю життя разом з близькими людьми.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА

У шкільні роки доцентка кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Наталія Панчишин мріяла про... вінок з п'ятдесяти троянд золотої медалістки та професію вчительки. Завдяки наполегливості й старанній праці здійснилися обидві мрії. Щоправда, замість учнів – студенти медичного університету. Крім того, вже понад двадцять років виконує ще й обов'язки завуча кафедри. Загалом рідній кафедрі громадського здоров'я Наталія Ярославівна присвятила вже рівно 23 роки, прийшовши сюди у грудні 2000-го.

«ДИТЯЧІ РІЗДВЯНІ СПОГАДИ ЗІГРІВАЮТЬ ДУШУ»

– Наталіє Ярославівно, дуже втішена, що ви завітали до нашої «Вітальні» саме перед Різдвом, адже це ваше улюблене свято.

– Різдво я обожаю з дитинства. Десь за місяць до Різдва ми на папірцях писали імена нашої сім'ї – мами, тата й нас, трьох сестер, скручували їх, кидали в капелюх і кожен витягав папірець. Чиє ім'я витягнув, тому мав зробити подарунок.

– Нині подібну забаву називають «Таємний Санта».

– Так, а в 1980-ті роки ми про це навіть не чули. Запровадив у нас таку сімейну традицію сюрпризів-подарунків тато. Батьки давали нам гроші й ми із сест-

Наталія ГАЛИЦЬКА (ПАНЧИШИН) – першокласниця (1977 р.)

рами бігали, шукали щось цікаве та оригінальне. Завжди намагалися вивідати, хто кому має дарувати (усміхається), та все ж це залишалося таємницею аж до Святвечора.

Свята вечерея. Тиша. У кімнаті мерехтить ялинка. Накритий стіл. Інколи до нас приїздили родичі, але зазвичай до вечері ми сідали п'ятеро. Перед вечерею завжди була молитва. Надзвичайно затишно та спокійно. Ці спогади зігрівають душу, повертають в дитинство. Зараз це я продовжую у своїй сім'ї.

– В якій родині формувався ваш світогляд? Які цінності, закладені батьками, супроводжують вас упродовж життя?

– Найяскравіше враження мого дитинства – мої батьки. Дуже добрі. І нас також виховували бути добрими, любити Бога та людей. З дитинства, коли ще не можна було, ми потайки слухали радіо «Ватикан», тато завжди вмикав в неділю Службу

Божу. Потім, коли настала вільна Україна, почали ходити до церкви, тепер передаємо це своїм дітям: у моєї старшої сестри Ірини четверо дітей, у мене – троє, в молодшій Лесі – двоє. Моя мама Михайлина Василівна – педагогиня. Спочатку працювала вчителькою початкових класів, потім – у дитячому садочку. На пенсію вийшла швидше, коли вже мала педагогічний стаж. У садочку їй стало складно, адже були великі групи, понад тридцять дітей. Тож мама вирішила, що краще виховувати власних дев'ятьох внуків, і мала власний дитячий садочок удома (усміхається).

Тато Ярослав Дмитрович Галицький – лікар, кандидат медичних наук, доцент, викладач факультету післядипломної освіти нашого університету, один з його фундаторів. На жаль, батько досить рано й раптово пішов із життя. Випадково в нього виявили онкологічне захворювання, яке діагностували на пізній стадії: карцинома шлунку, безбольова форма. Операцію зробили, але... У 62 роки батька не стало. Це був для нас усіх страшний удар. Особливо для молодшої сестрички, яка тоді ще навчалася в десятому класі. На здоров'я тато ніколи не скаржився, але, напевно, серйозно підірвав його у Сибіру. У 1950-тих роках туди з Львівщини в товарному вагоні вивезли всю татову родину, молодшій сестрі був лише один рочок. Татові у 16 років довелося важко працювати на лісоповалі, харчуватися, зрозуміло, абияк. Згодом він був реабілітований, але здоров'я не повернеш...

Як я уже зауважувала, виховували нас батьки дуже по-доброму, але вимоги, звісно, все одно були. Зрештою, ми й самі відчували: якщо батьки в нас такі, то ми мусимо підтримувати сімейну репутацію. Я й сестри закінчили школу із золотою медаллю. У мене була більше художня натура. Понад усе любила читати: не треба було мені їсти-пити, дайте лише книжку (сміється). Подобалося також малювати. І навіть тепер люблю сісти та щось зобразити олівцем.

– У творчому напрямку не хотіли реалізовуватися?

– До художньої школи я не ходила, а ось музичну закінчила. Пригадуєте, був колись такий комод з дзеркалами – трельяж? Я в дитинстві «грала» на ньому, уявляючи, що то піаніно. Батьки дивилися-дивилися й, врешті, купили фортепіано «Україна». Тож і старша сестра, і я закінчили Тернопільську музич-

Доцентка Наталія ПАНЧИШИН:

ну школу №1. Мені навіть пропонували далі йти в консерваторію, але туди треба було вступати після восьмого класу. У мене ж була інша мрія! Тоді у школах була традиція, що випускникам, які отримали золоту медаль, одягали вінок з 50-ти троянд. Я мріяла про такий вінок і сказала: «Ні, консерваторію не хочу, хочу той вінок» (сміється). І я цього вінка добилася. Після закінчення десятого класу 1988-го року пішла вступати у наш медичний інститут.

«ПОЄДНАЛА МЕДИЦИНУ ТА ВИКЛАДАННЯ»

– Окрім вінка з троянд, мріяли ще й стати лікарем?

– Зізнаюся – ні. Всі десять років у школі я планувала вступати в педагогічний інститут і хотіла стати вчителькою. Від першого до десятого класу моїм класним керівником була Марія Дмитрівна Савка. Для своїх учнів вона справді ставилася, як друга мама. І я надихнулася її прикладом.

– Від першого до десятого класу одна вчителька?

– Так, це насправді унікальний випадок. Марія Дмитрівна – вчителька біології, та коли вона лише прийшла працювати в нашу школу, то місця за її спеціальністю не було, їй запропонували взяти перший клас. Коли ми закінчили третій, вона почала викладати біологію, тож вчила нас далі – і середні, і старші класи. Взагалі спогади про нашу школу №11 у мене дуже гарні. Щоп'ять років ми зустрічаємося з однокласниками. Із вдячністю згадую більшість вчителів, зокрема, вчительку хімії Ольгу Миколаївну Вихованець, вчительку географії Марію Романівну Кирничну, яка й нині при зустрічі може розповісти подробиці з нашого шкільного життя

та назвати ім'я й прізвище кожного зі своїх учнів – така в неї дивовижна вчительська пам'ять!

– Чому ж усе-таки ви обрали медицину?

– Тато постійно хвилювався, кому ж він передасть усю свою велику бібліотеку медичної літератури (усміхається). І якимось так м'яко, ненав'язливо переконав мене йти в медицину. Погодилася, бо вважала, що, мабуть, батьки з їхнім досвідом й мудрістю знають більше та дивляться проникливіше. Хоча, відверто кажучи, було трохи страшнувати. Але ж закінчила школу із золотою медаллю. Тато підбадьорював: «Ти маєш усі шанси, спробуй!». І я справді, як медалістка, успішно склала один іспит і вступила.

– Не шкодували з часом, що зробили саме такий вибір?

– Ніколи! Я взагалі не шкодую ні за чим. У мене такий характер. Навіщо? Що це змінить? Адже вибір уже зроблено. І треба зосереджуватися на тому, що маєш, а не перейматися тим, що могло б бути чи не бути. Інститут, до слова, теж закінчила з відзнакою.

тричасом. Вже одного нашого одногрупника, на жаль, немає. Життя дуже швидкоплинне...

– Серед викладачів ви мали авторитетів?

– Марія Олексіївна Лемке викладала в нас пропедевтику дитячих хвороб, була чудовою викладачкою, справді вміла навчити студентів, дуже багато нам дала для професійного становлення. Це також Віталій Зіновійович Сікора – викладач анатомії людини, Валентина Пилипівна Борак – викладачка кафедри інфекційних захворювань, Марта Михайлівна Франчук та Олексій Михайлович Масик – викладачі кафедри терапії. Взагалі всі викладачі були у нас дуже хороші: непересічні особистості, справжні фахівці. Вони нас вчили логічно мислити, часто ввели до хворих. У нас було багато живого спілкування. Гадаю, що сучасним студентам його трохи не вистачає.

Після закінчення інституту пішла в магістратуру з терапії, потім в аспірантуру за тією ж спеціальністю, працювала над дисертацією й сподівалася, що буду лікарем. Та, на жаль, у клініці місця не було. Мені запропонували роботу на теоретичній кафедрі. Такий поворот став для мене дуже неочікуваним. Але вирішила спробувати. Хоча в мене все-таки жевріла гадка: може, таки переведуть у клініку.

Наталія ГАЛИЦЬКА (ПАНЧИШИН) з матір'ю Михайлиною Василівною, татом Ярославом Дмитровичем, сестрами Іриною та Лесею (1982 р.)

– Навчання у виші вам давалося легко чи все ж доводилося посидіти над книжками?

– Звичайно, треба було посидіти та вивчити, але не скажу, що мені було з тим надзвичайно складно. Однак давала собі раду. Можливо, допомогли в цьому й шкільні роки, коли навчилася добре розподіляти свій час, вміла визначити, що треба вивчити насамперед, а що можна трошки відкласти. Тож в інституті мені не було важко. Потрапила в гарну групу. Студентські роки пролетіли так швидко! Тепер ми постійно зус-

– Довго вона вас не відпустила?

– Десь три роки я ще сподівалася. На той час була вже заміжня, мала дитину. Коли ж завагітніла другою, то зрозуміла, очевидно, моя доля така, що маю бути викладачкою, а не лікаркою. Зрештою, гадала: ти ж хотіла бути вчителькою – от і маєш. Поєднала і медицину, і викладання.

Хоча в лікарні мені дуже подобалося. У мене вже навіть були свої пацієнти. Я встигла попрацювати в нефрологічному відділенні, трохи в ендокринології.

«ДОБРЕ ЗНАЮ СВОЮ РОБОТУ, ВОНА МЕНІ ПОДОБАЄТЬСЯ»

Були в мене пацієнти, які потім виїхали у США і навіть звідти телефонували, цікавилися, як я. Тобто з пацієнтами в мене склалися довірливі стосунки. Але, повторюся, я не з тих людей, що довго шкодують за чимось і бідкаються. Ні – отже, ні, це означає, що маю працювати тут. Коли ж народила ще третю дитину, то остаточно зрозуміла, що поєднати турботу про трьох дітей і роботу у відділенні з нічними чергуваннями мені було б дуже складно. І вкотре переконалася: все, що робиться, – на краще. Тож так має бути.

«НА КАФЕДРІ ЗАВЖДИ ПІДТРИМУЄМО ОДНІ ОДНИХ»

– Як для вас відбувалася трансформація, коли фактично ваші вчорашні викладачі ставали колегами?

– Коли я прийшла на кафедру, її очолював професор Олександр Макарович Голяченко, який у нас часто вів лекції. Мене в колектив прийняли відразу. Хоча, зізнаюся, дуже хвилювалася. Передусім тому, що до багатьох дисциплін кафедри громадського здоров'я студенти ставляться дещо упереджено. У силу молодого віку їм доволі складно зрозуміти, навіщо їм вивчати соціальну медицину,

Наталія ПАНЧИШИН серед колег кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я (2021 р.)

Якщо б більше заглибилася в цей предмет, коли вивчала його, мені було б значно легше писати дисертацію. Тоді переконалася, що ця дисципліна справді дуже потрібна. І не лише при написанні наукової роботи. Адже ми не знаємо, з чим у житті зіткнемося, хто де опиниться й що в той чи інший момент буде потрібно. Лікарям теж потрібно іноді написати звіт чи навіть статтю, треба обробляти певний матеріал. Якщо знаєш, як працювати з тим матеріалом, зробиш все швидко та легко. Якщо ж ні, то доведеться шукати когось, хто допоможе. Тож дуже хотілося б, аби молодь розуміла: якщо пропонують їй певні знання – варто їх усе ж брати. Водночас, звичайно, є студенти, які ретельніше вивчають демографічну ситуацію, безпеку пацієнтів – напрямок громадського здоров'я, що цікавить і мене. Під моїм керівництвом вони пишуть тези для симпозіумів, конференцій, статті, виступають на конгресах студентів і молодих науковців та досягають успіхів.

– Щойно прийшовши на кафедру, ви, по суті, відразу почали виконувати й обов'язки завуча. Це величезний обсяг роботи! Як вдається впродовж років з усім цим давати раду й не вигоріти?

– Я добре знаю цю роботу, вона мені подобається. Іноді справді трапляються моменти, коли втомлююся, бо забагато беру на себе. В мене вже виробилася така звичка: краще зроблю сама, ніж потім маю перевіряти за кимось (усміхається).

У нас дуже хороша кафедра. Хоча іноді доводиться чути, як інші кажуть, що в нас тут усі своєрідні (сміється). Колектив дружний, гарні люди в нас працюють: і підтримати вміють, і як треба – замінити. Наша доцентка Ольга Несторівна Литвинова займається волонтерською роботою й нас залучає до того. Зокрема, військовим на фронт

робимо чаї. Ольга Несторівна насушила калини, хтось приніс шипшину, інший – ще щось. Чай чорний купуємо, додаємо туди плоди та трави й фасуємо у пакетики. Студенти нам теж допомагають. Одну партію вже відправили, робимо другу. Зараз така погода, що оздоровчий чай нашим хлопцям дуже стане в потребі.

Словом, гарний у нас колектив. Немає такого, щоб хтось на когось ображався. Ми вже всі стільки років разом, що навіть знаємо, хто про що думає (сміється). Навіть якщо й трапляються якісь конфліктні ситуації, стараємося їх відразу вирішувати. Та зазвичай ми на кафедрі дуже підтримуємо одні одних, допомагаємо: хтось знає, як зробити краще, – підкаже іншому. Свої здобутки не ховаємо, а ділимося ними з усіма. Скажімо, комплекти навчально-методичних матеріалів лежать у папочках – бери та користуйся, вони для всіх. Не кожен викладацький колектив може таким похвалитися. Це, до слова, запровадив у нас професор Аркадій Гаврилович Шульгай, який очолював нашу кафедру впродовж 2003-2014 років. У нас такого немає, що кожен сам за себе. Впевнена, що так і треба всім жити.

«ВІДНОВЛЮЮСЯ ЗАВДЯКИ МОЛИТВІ»

– Діти обрали ваш шлях?

– Ніхто. У мене троє дітей: два сини та донька. Всі розумні, здібні. Хлопці вибрали напрямок комп'ютерної інженерії. Це їх цікавить. Я нічого не мала проти. Теперішні діти чітко знають, чого вони прагнуть. Старший Володимир, йому 28 років, зараз у Нью-Йорку. Поїхав туди за програмою Work and Travel ще після закінчення третього курсу технічного університету. Сам знайшов фірму, пройшов співбесіду. Він вільно володіє

англійською мовою, до слова, вивчив її самотужки, без жодних курсів чи спецшколи. Поїхав раз – і сподобалося. Потім спробував ще вдруге. І залишився, знайшов себе там. Там і одружився. Я вже маю внука Данилка, якому зараз півтора рочку. Невістка теж українка, навіть з Тернопільщини, але зустрілися та познайомилися вони в Америці. Ми торік з донькою на кілька місяців їздили до них – на хрещення внука.

Другий син Ярослав закінчив уже магістратуру технічного університету. Має також досить цілеспрямований характер: ще у восьмому класі, поставивши собі за мету навчитися грі на скрипці, досить швидко опанував цей музичний інструмент. В його коло інтересів входить і музика, і програмування, і автосправа. Але ще наразі не визначився, що конкретно робитиме далі.

Молодша донька Софія зараз навчається на четвертому курсі Західноукраїнського національного університету, обрала спеці-

– На початку війни я схудла на 12 кілограмів. У такому сильному стресі тоді перебувала. Коли починалося оте виття сирени, не знала куди подітися. Зараз наче трохи спокійніше, але коли лунає сирена, в мене всередині знову все перевертається. Як відновлююся? Завдяки молитві. Не можу без неї. Дуже мене також підтримує те, що я співаю в церковному хорі парафії Всіх Святих українського народу (УГКЦ). Я її відвідую вже понад 20 років, щойно спорудили капличку біля нашого будинку. Згодом ми переїхали, але я все одно туди ходжу, вже у храм, бо мої хористи кажуть: «Ми тебе не відпустимо» (сміється). Тож мушу зранку вставати на годину раніше, щоб зібратися та спокійно туди доїхати. Раз на тиждень ми також збираємося на репетицію.

Підтримують мене й діти. Нинішня молодь уміє якось спокійніше до всього ставитися, не знаю, як їм це вдається. Люблю посидіти також з книжкою. Читання на певний момент переносить у цілком інший світ, мозок відпочиває, перезавантажується – й стає легше. Хоча, як насправді можна забути, що в XXI столітті у центрі Європи триває війна? Це дуже важко.

– Ваше побажання на Різдво, гадаю, очевидне?

Сім'я Наталії ПАНЧИШИН: чоловік Богдан, діти Володимир, Ярослав і Софія (2009 р.)

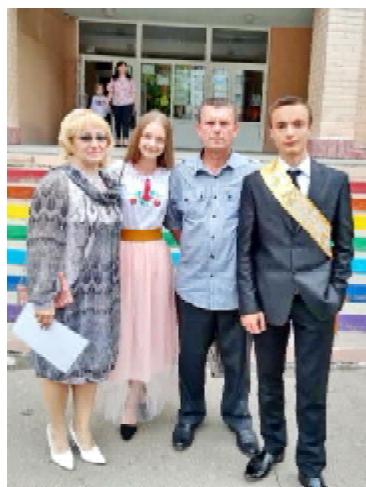
альність «Бізнес-комунікації та переклад». У неї є справжній дар до мов. Знає англійську, німецьку, польську й сама вивчає корейську мову, дуже їй вона подобається.

Чоловік мій теж не має стосунку до медицини. Він працював на автозаправній станції «Укрнафта», але 1 жовтня 2022 року в нього стався інфаркт. Щастя, що я вже повернулася із США. Чоловік, як і я, трудоголік, постійно знаходив собі роботу. А тут ще й привезли його найкращого друга, який загинув на Донецькому напрямку... І серце не витримало. Зробили кілька операцій. Зараз чоловік почувається краще, дякувати Богу. Та звичайно, так працювати йому вже не можна.

– Де знаходите сили пережити такі складні моменти? Як відновлюєтеся після них?

– Так, у нас всіх єдине бажання – щоб нарешті настала наша Перемога, щоб був мир. Щоб ніколи більше не повторилася ця страшна війна. Щоб наші діти були щасливі й здорові, а в наших сім'ях панували затишок і спокій. Хочу побажати, щоб ми розуміли один одного: викладачі – студентів, а студенти – викладачів, щоб між нами була цілковита взаємоповага та взаємодовіра. Віримо, що добро перемаже те зло, яке зараз панує. Завжди треба вірити, що все-таки настане та світла хвилина, ми будемо щасливі, а Україна нарешті посяде своє належне місце у світі. Тож бажаю всім, щоб ми жили в мирній, щасливій, багатій Україні, але завжди пам'ятали, яку ціну віддали за це.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА

Шкільний випускний сина Ярослава: чоловік Богдан і донечка Софія (2018 р.)

яка наголос ставить і на статистичних даних чи організацію охорони здоров'я. У студентські роки, звичайно, більше цікавить клініка. Зрештою, я була такою ж (усміхається). Тому й з певною пересторогою бралася до роботи на цій кафедрі. Можна сказати, знайомилася з нею заново.

– Як відкрили для себе соціальну медицину – одну з дисциплін, яку викладаєте?

– Коли працювала над своєю кандидатською дисертацією, присвяченою внутрішнім хворобам, довелося опрацювати багато статистичного матеріалу.

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА ТА ТЕРНОПІЛЬЩИНА: ІСТОРІЯ Й СУЧАСНІСТЬ

На базі Тернопільського національного медичного університету ім. Івана Горбачевського відбулася науково-краєзнавча конференція з міжнародною участю «Наукове товариство імені Шевченка і Тернопільщина: історія та сучасність». Зібрання було присвячене 150-річчю заснування НТШ. Його організаторами виступили Тернопільський осередок Наукового товариства імені Шевченка та Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека.

Зважаючи на дію воєнного стану та прагнучи максимально забезпечити рівень особистої безпеки учасників, було перед-

Світлана БАЙТАЛЮК, директорка департаменту культури та туризму ТОВА

бачено проведення наукового форуму в змішаному форматі, а заявлені доповідачі та зацікавлені особи могли долучитися до роботи конференції в онлайн-режимі.

Від імені організаторів до учасників звернувся Михайло Андрейчин, академік НАМН України, доктор медичних наук, професор, дійсний член НТШ, завідувач кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними та венеричними хворобами ТНМУ імені Івана Горба-

Артур СОЛОДКИЙ, учень Вікнянської гімназії Гримайлівської селищної громади

Михайло КОРДА, ректор ТНМУ, член-кореспондент НАМН України, професор, дійсний член НТШ

чевського, голова Тернопільського осередку НТШ, який у вступному слові вказав на важливу роль цієї організації в історії розвитку української науки та культури, у збереженні й розвитку мови, утвердженні національної самосвідомості, становленні української державності.

З вітальним словом до присутніх звернулися: о. Андрій Говера, який передав вітання та благословення архієпископа й митрополита Тернопільсько-Зборівського УГКЦ Василя Семенюка, академік НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор, директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. Підстригача, дійсний член НТШ, голова НТШ в Україні Роман Кушнір, депутат Тернопільської обласної ради, голова постійної комісії з питань духовності, культури, свободи слова та інформації Михайло Тимошик, директорка департаменту культури та туризму ТОВА Світлана Байталюк.

Олена ПРОЦІВ, директорка бібліотеки ТНМУ

Учасників конференції привітав ректор ТНМУ ім. Івана Горбачевського Михайло Корда, доктор медичних наук, професор, член-кореспондент НАМН України, дійсний член НТШ. Очільник нашого університету зазначив, що Наукове товариство імені Шевченка було, по суті,

першою українською національною академією наук, рушійною силою української науки

Михайло ТИМОШИК (праворуч), голова постійної комісії з питань духовності, культури, свободи слова та інформації облради, вручає грамоту Василю ВІТЕНКУ, директору обласної універсальної наукової бібліотеки

наприкінці XIX – на початку XX століття, відіграло вирішальну роль у становленні українців як нації. Михайло Михайлович також вказав на зrealізовану історичну місію товариства, адже НТШ не лише розвивало науку, але й впроваджувало її у світовий та європейський контекст. Ректор ТНМУ звернув увагу присутніх на глибоку символічність історії НТШ, що яскраво демонструє тяжіння сходу та заходу України до єдиного цілого, висловив радість з приводу того, що ювілейний науковий форум відбувається саме в медуніверситеті, професорсько-викладацький склад якого має значні здобутки в науковій галузі, а сам виш посідає чільне місце у світових рейтингах. Михайло Корда побажав учасникам здоров'я, сили, наснаги, творчих здобутків, миру й перемоги.

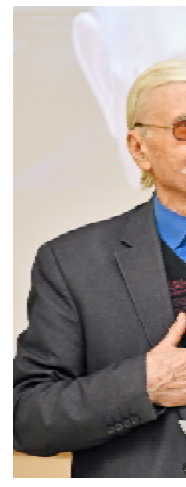
Активним членам ТО НТШ вручили грамоти Тернопільської обласної ради. За вагомий внесок у розвиток науки та культури України пам'ятними медалями нагороджено ректора ТНМУ Михайла Корду, а також проректора з наукової роботи

Івана Кліща, професора Василя Копчу та інших.

Основними темами конференції були: становлення й розвиток Наукового товариства імені Шевченка та специфіка його функціонування впродовж півторастолітнього періоду; суспільне, науково-культурне, націєтворче значення НТШ у синхронічному та діяхронічному вимірах. Йшлося й про визначних тернополян і мешканців Тернопільщини, зокрема Патріарха Йосипа Сліпого, етнографа, фольклориста та мовознавця, багаторічного секретаря НТШ в Україні Володимира Гнатюка, видатного фізика Івана Пулюя, письменника Богдана Лепкого, та їхній внесок у розбудову першої української наукової інституції. Окрема доповідь була присвячена історії створення та здобуткам Тернопіль-

ського обласного осередку НТШ. З доповідями виступили також представники нашого університету. Так, Михайло Андрейчин, академік НАМН України, доктор медичних наук, професор, дійсний член НТШ, голова Тернопільського осередку НТШ, виголосив програмну доповідь «Славні та трагічні сторінки історії Наукового товариства імені Шевченка», визначив найважливіші етапи розвою організації, виділив та окреслив індивідуальний внесок її найактивніших

Богдан АНДРУШКІВ, професор, доктор економічних наук, письменник

діячів і вказав на виняткову роль НТШ у формуванні та утвердженні національно-державницьких ідей. Олена Проців, директорка бібліотеки ТНМУ, розповіла учасникам конференції про громадську та наукову діяльність Івана Горбачевського,

Михайло АНДРЕЙЧИН, голова Тернопільського осередку НТШ, академік НАМН України, професор, дійсний член НТШ, завідувач кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними та венеричними хворобами ТНМУ

дійсного члена НТШ, окресливши життєвий шлях видатного вченого, уродженця Тернопільщини, чие ім'я носить наш університет, наголосила на тих славних сторінках його біографії, що безпосередньо пов'язані з НТШ.

У роботі конференції взяли участь майже 200 учасників – учених, краєзнавців, фахівців у сфері культури з України, США та Польщі, викладачів і студентів ТНМУ й інших тернопільських вишів. Було заслухано 20 доповідей.

о. Андрій ГОВЕРА

За результатами конференції прийняли резолюцію, яка містить чіткі й конкретні рекомендації щодо стратегії розвитку Тернопільського осередку НТШ, визначення найважливіших напрямків подальших наукових студій, видавничої справи, популяризації його діяльності.

Організатори конференції висловили щире подяку всім доповідачам та учасникам наукового зібрання за участь й активну співпрацю.

Ігор ГАВРИЩАК,
доцент кафедри української мови ТНМУ
Світлини
Миколи ВАСИЛЕЧКА

ШКІРА ТА ПСИХІКА

Спільне ембріональне походження шкіри та центральної нервової системи є достатньою підставою для передбачення взаємозв'язку цих систем.

Психосоматичні хвороби шкіри трапляються часто і становлять 14-18 % всіх дерматозів. У 21 % хворих психотерапевтичних стаціонарів виявляють шкірні симптоми.

За даними багатьох дослідників, частота емоційних чинників серед інших причин шкірної патології становить 25-50 %, а ефективне лікування майже 40 % дерматологічних хворих є неможливим, якщо ігнорувати роль емоційних чинників у розвитку дерматозів. Зважаючи на те, що стан шкіри завжди доступний для самоспостереження, психічні реакції хворих постійно стимулюються. У хворих на хронічні дерматози спостерігають часті неврози та невротичні синдроми, які проявляються дратівливістю, частою зміною настрою, плаксивістю, неприємними відчуттями в ділянці різних органів. Навіть незначне погіршення в дерматологічних хворих, особливо коли уражені відкриті ділянки, позначається на психіці, а це призводить до несприятливого перебігу дерматозів.

Які дерматологічні маркери порушень невротичного генезу?

Виділяють такі види дерматологічних артефактів.

Дерматоманія: трихотиломанія (висмикування волосся), оніхофагія (звичка гризти нігті), невротичні екскоріації.

Калічення: симуляція (ушкодження інтактною шкірою з метою якоїсь вигоди), агравація, патомімії.

Психопатії (самоушкодження шкіри у психічно хворих): прикладання до шкіри різних подразнювальних речовин та інші ушкодження.

Патомімії (штучні артефакти) – це штучні ушкодження шкіри, які належать до групи психосоматичних розладів. Деякі автори розглядають патомімії у широкому розумінні цього слова й включають сюди всю групу артефактів, самоушкоджень. У вузькому розумінні патомімії – це підгрупа самоушкоджень шкіри у психопатів, які вдаються до них задля самозадоволення та вперто заперечують сам факт завдання цих самоушкоджень. Ураження шкіри при патоміміях порівняно з невротичними екскоріаціями більш глибокі, незвичні, поліморфні й не вкладаються в клінічну картину якогось дерматозу. Такі саморуйнівні дії можуть спостерігати у рамках різних нозологічних форм: при генетично обумовлених синдромах з розумовою відсталістю, ендогенній депресії, пограничних станах, неврозах, істерії, шизофренії.

Самоушкодження спричиняють при афективній напруженості, а інколи вони сприяють емоційній розрядці.

Описані артефіційні дерматози як прояв міфоманії, коли хворі намагаються створити штучну картину хвороби, звернути на себе та на ушкодження увагу лікарів, родичів, співробітників, викликати жалість до себе. Треба мати на увазі, що артефіційні дерматози можуть спричинятися хворими задля якоїсь вигоди та свідчать про агравацію чи симуляцію. Однак у цих випадках такі самоушкодження частіше виявляють при психічній неповноцінності.

Невротичні екскоріації спостерігають у вигляді невротичних «вугрів», найчастіше на обличчі у молодих жінок. Можливі невротичні екскоріації на грудях і

слід диференціювати з вогнищевим випаданням волосся, грибковими хворобами (трихофітія, мікроспорія), псевдопеладом.

У хворих з такими патологічними станами спостерігають невротичні симптоми: скарги на головний біль, поганий сон, зниження працездатності, дратівливість, швидку втому.

В ідеальних випадках **діагноз патомімії** правочинний, коли вдається викрити хворого, який ушкоджує себе, або досягти його зізнання. Головним у діагностичному процесі є клінічне спостереження, анамнез, спостереження за поведінкою хворого, диференційна діагностика з ідіопатичними хворобами шкіри. Правильний діагноз підтверджують і позитивними результатами лікування із застосуванням психотропних пре-

депресивній фазі маніакально-депресивного психозу.

У хворих спостерігають численні тактильні галюцинації на тлі ясної притомності та формально правильного орієнтування за відсутності зорових і слухових галюцинацій. Хворі відчувають повзання по шкірі або під шкірою якихось живих істот, які вони називають комарами, мухами, блохами, мурашками, кліщами, дрібними черв'яками, кандидами. Хворі повідомляють, що ці живі істоти розмножуються, вгризаються в шкіру. У деяких хворих ці відчуття супроводжують інтенсивною сверблячкою, яка призводить до значних розчухів. Задля видалення паразитів хворі видають їх нігтями, вирізають ножицями або лезом кусочки шкіри з метою механічного видалення цих істот або отримання матеріалу для проведення аналізів, іноді змащують кислотами, щоб убити паразитів.

відвідують десятки лікарів, вимагаючи обстежень задля виявлення паразитів, а також «сильних» методів лікування, самі підвищують собі дози призначених ліків. Спроби переконати хворих на основі результатів повторних досліджень у відсутності в них паразитарної хвороби викликають негативну, а то й ворожу реакцію, що іноді призводить до ще більшої їхньої замкнутості.

Отже, цей синдром, незалежно від того, в рамках якої хвороби він розвинувся, включає у свою структуру тактильні галюцинації та їх маячну інтерпретацію. Ураження шкіри є наслідком галюцинацій, маячних ідей та виражається численними розчухами й більш грубими самоушкодженнями шкіри.

У дерматологічному аспекті цей синдром повинен належати до групи патомімії. Механізм його розвитку має психологічну основу, тому лікування треба проводити за участю психіатра.

Яке лікування є найбільш сприятливим для пацієнта?

Сугестивна терапія вельми сприятливо впливає на емоційну сферу хворих. Треба ненав'язливо в кожному зручному випадку навіювати хворим, що наслідок хвороби буде сприятливим, заспокоювати їх. Це особливо ефективно в дітей, які добре піддаються сугестії. Використовують і так звану замасковану сугестію, яка полягає в призначенні слабких паліативних середників, дієти з відповідним налаштуванням хворого на обов'язковий позитивний ефект.

Психотерапія досягає успіху лише тоді, коли дерматолог зуміє увійти в довіру до пацієнта, збудити віру в авторитет лікаря, в одужання. Навіть сам вигляд лікаря здатний змінити ставлення хворого до своєї хвороби, його самопочуття, а то й перебігу хвороби.

Дерматолог має словом впливати на психіку хворого, розмовляти з пацієнтами неголосно, спокійно, впевнено, повідомляти хворим тільки те, що йде їм на користь. Слово дерматолога лише тоді набирає сили, коли звучить воно переконливо, проникливо.

Хворим, які втратили віру в медицину, доцільно наводити приклади з власної практики вилікування пацієнтів з такими чи подібними хворобами. Корисні зустрічі з хворими, які вилікувалися від певних дерматозів. Сприятливий вплив на психіку хворих дітей має ігротерапія, музикотерапія, демонстрація відповідних фільмів, художня самодіяльність. Хворі на дерматози часто переживають те, що люди, які поруч з ними, можуть уникати їх через побування заразитися, що травмує їхню психіку, заважаючи одужанню. Людям, які оточують хворого, треба пояснювати, що ці хворі не заразні.

Світлана ГАЛНИКІНА, професорка курсу дерматовенерології ТНМУ, членкиня Американської академії дерматології

розгинальних поверхнях кінцівок, сідницях.

Артефіційний хейліт розвивається у психопатів при травмуванні губ руками, зубами, смоктальними рухами, постійним облизуванням. Такі хейліти характеризуються сухістю губ, лущенням, утворенням тріщин, кірочок. Перебіг цих хейлітів погіршується під впливом стресових ситуацій та поліпшується при лікуванні малими транквілізаторами. У випадках тривалого перебігу хейлітів слід виключати атопію (атопічний хейліт), контактну сенсibiлізацію, зокрема до харчових алергенів, фотосенсибілізацію тощо.

Трихотиломанія (нестримне бажання висмикувати волосся) проявляється ділянками порідіння волосся або облісінням на волосистій частині голови, бровах, віях. Волосся частково висмикнене, обламане на різних рівнях. Шкіра у вогнищах не змінена. Частіше трапляється у дітей, але можуть хворіти та дорослі. Висмикування волосся здійснюється несвідомо, а в деяких випадках спеціально, але ретельно приховується від стороннього ока. Цей стан

паратів, гіпнозу, а також засобів, які заважають заподіянням травм (цинк-желатинові пов'язки, гоління голови, накладання лейкопластирних пов'язок тощо).

Треба також зазначити, що самоушкодження шкіри, які виникають на ґрунті органічного ураження мозку, мають надзвичайно тривалий перебіг і не піддаються лікуванню.

Синдром тактильного галюцинозу (Екбом-синдром, синдром неспокійних ніг) описав уперше шведський дерматолог Екбом 1938 року. Це – психічна патологія, яка, однак, рідко трапляється у практиці психіатрів, адже хворі, які не мають критичного ставлення до свого стану, звичайно звертаються до дерматологів. Хвороба характеризується значною тривалістю та резистентністю до терапії. Частіше хворіють жінки віком за 40 років, проте хвороба трапляється й у чоловіків. Вважають, що в основі цієї патології – ураження мозку судинного чи токсичного генезу. Цей синдром може траплятися й при ендогенних психозах, у клініці іпохондричної форми шизофренії, у

Галюцинаторні відчуття бувають генералізованими, рідше мають обмежений характер у ділянці голови, обличчя, тулуба, статевих органів, слизових оболонок порожнини рота, кон'юнктиви, уретри, піхви, кишок. Деякі хворі настільки переконані в об'єктивному існуванні паразитів, що ідеально описують зовнішні ознаки «збудника», підкреслюючи його велику рухливість і труднощі у виявленні. Лікарям такі хворі приносять шматочки шкіри, кров'янисті кірочки з волоссям як об'єкти, в яких при детальному огляді лікар має виявити паразитів. Такі хворі також скаржаться на неприємний запах і липкість шкіри в ті періоди, коли збудники активізуються та «масово з'являються на шкірі». Рідко поведінка хворих змінюється: вони тривалий час перуть білизну, кип'ятять її, часто миються, натирають шкіру різними розчинами, завдають собі численних ушкоджень, ніби витягуючи звідти комах. Щоб не передавати своєї хвороби іншим, вони іноді звільняються з роботи, тривалий час не виходять з квартири. Такі люди

ТРАДИЦІЇ СВЯТКУВАННЯ РІЗДВА ХРИСТОВОГО В УКРАЇНІ

У цього свята багата та цікава історія, свої звичаї та традиції, які формувалися століттями. Історія його святкування сягає перших віків християнства. Різдво знаменує народження Ісуса Христа у Вифлеємі та є одне з головних родинних свят у християн. Він був посланий Богом на землю задля спокутування гріхів і спасіння людства. І з цього моменту почався відлік нової ери. Нинішнього року Українська греко-католицька Церква та Православна церква України на своїх соборах прийняли рішення про зміну церковного календаря та святкування Різдва з усім християнським світом – 25 грудня.

Традиційно Різдву передують тривалий сорокаденний Пилипівський піст, який почався 15 листопада і закінчується 24 грудня. Цей період даний нам Богом для того, щоб відновитися духовно, морально та фізично – багато молитися, ходити до церкви на літургії та постити. Крім того, потрібно простити своїм кривдникам, забути старі образи, перепросити тих, кому заподіяли зло, подякувати тим, хто зробив нам добро чи просто був поруч упродовж цього року.

Гарним звичаєм було наводити лад по господарству, а саме у стайні, на подвір'ї, складали подарські зняряддя праці – цим займалися чоловіки. Господині ретельно прибирали в хаті, вибілювали помешкання, змашували глиною долівку, застеляли чисті скатертини та вішали вишиті рушники, прикрашали кімнату витинанками й, звичайно, дбали про святковий одяг для всієї сім'ї.

СТРАВИ СВЯТВЕЧОРА

Після наведення в будинку порядку жінки беруться готувати Святу вечерю, яка нараховує дванадцять страв на честь дванадцяти апостолів. «Господиня пов'язалася хусткою, закочувала рукави та починала готувати страви: варила узвар, горох, квасолю, смажила капусту, рибу, ліпила вареники, готувала бараболю, гриби, кашу гречану, голубці та кутю з товченої пшениці. В цій багатій, але пісній вечері, господиня ніби представляє найголовніші плоди поля, городу та саду. Таким чином дає звіт новому рокові за своє багатство в минулому році» – пише етнограф Олекса Воропай у нарисі «Звичаї нашого народу». Саме

через велику кількість та різноманітність святкових страв виникла назва «багата кутя» чи «Багатий Святвечір».

Важливим різдвяним обрядом на Святий вечір є оформлення столу. Перше, що кладуть на стіл, це свіже сіно або солома, що символізує ясла, в яких лежав Ісус, зверху посипають зерном на добробут родини. По кутах стола обов'язково ставили часник на здоров'я та захист від нечистого й копійки на багатство, все це покривали святковою скатертиную. Такий стіл є символом єдності, порозуміння, зустрічі поколінь, де, власне, й передаються традиції, звичаї, родинна мудрість, та місцем спільної молитви тощо.

Після того, як стіл був готовий, господиня подавала святкові наїдки. Найголовнішою обрядовою стравою є кутя. З давньогрецької слово «кутя» перекладається як «варене зерно». Готову пшеницю щедро заправляють медом і маком. У цій страві кожен складник має своє символічне значення. Зерно в куті символізує плідне та вічне життя, кругообіг, адже пшениця, як зерно, щороку оживає. Мак і мед в куті – це символ достатку та родючості на землі. Цю страву куштували першою серед усієї святкової їжі. Та перш ніж почати їсти кутю, її тричі ложкою підкидали вгору так, щоб вона прилипла аж до стелі, чим більше зернят прилипне – то буде врожайний рік, а якщо більше маку – роїтимуться бджоли. Споживання куті пророчило врожай на наступний рік, збільшення поголів'я худоби та продовження роду. Кутя, за давньою традицією, пов'язана з культом предків та вшануванням душ померлих. Отож, після завершення Святої вечері українці залишають по ложці кожної страви для душ померлих родичів (у деяких регіонах взагалі не прибирають зі столу) або ставлять для них кутю на підвіконня.

Наступною обов'язковою стравою на Різдвяному столі є узвар (вар) – відвар з сухо-

фруктів (яблука, груші, сливи тощо). Він символізує очищення тіла та душі.

Третьою стравою є хліб. Ритуальний хліб на Різдво має свої локальні назви: калач, книж, душа, лежень, обертух, бухон, струцлі. Такий хліб випікався у великих круглих формах, подібних на сонце. Він був симво-

лом життя та поживою як для тіла, так і для душі. Для християн хліб – це Ісус: «Я – хліб живий, що з неба зійшов».

Кожна інша різдвяна страва є не менш значима та має свої символи. Для вечері варять гриби чи горох, які заправляють олією. Ця страва символізує Божу весну та християнське життя. Серед перших страв найпоширенішими є капуста і борщ. Капустяк готують із січеної квашеної капусти, заправляють засмаженою цибулею на олії. Борщ варять зі свіжих або з квашених буряків. Смажена та печена риба, оселедець є традиційною стравою на різдвяному столі. З грецької ΙΧΤΙΣ (перекл. риба) складається з перших літер імені Бога – Ісус Христос Божий Син Спаситель і риба є символом Христа.

Вареники символізували достаток і благополуччя. Існував такий звичай: в один з вареників до начинки ставили монету, кому він попадеться – буде багатим протягом року. Незмінною стравою є пампухи з маком або вишнями.

Неодмінним атрибутом на різдвяному столі є запалена свічка. Свічка супроводжує віруючу людину все життя від хрещення до самого вічного спочинку.

ДІДУХ

24 грудня, щойно сходила перша різдвяна зірка, до хати за-

носили святковий сніп – дідух, один з основних символів Різдва. При цьому говорили: «Дідух – до хати, біда – з хати». Слово «дідух» прийшло зі старослов'янського часу й у перекладі означає «дух предків», родоначальника сім'ї – Діда, який оберігає рід. Символізує врожай, добробут, мир, зв'язок між поколіннями та виступає оберегом роду. За деякими віруваннями, в тому збіжжі жили духи предків, яких ніби запрошували до хати на Різдво. Існує звичай застеляти на Різдво соломою (сіном) підлогу, що перегукується з тим, що Ісус Христос народився в стайні, де були сіно та тварини. Дідуха ставили на видному місці – на столі або покуті. Для виготовлення традиційного дідуха використовували обжинковий сніп (зібраний з поля останнім) або зажинковий (зібраний першим) жита, вівса, проса чи пшениці. Дуже часто, коли його виносили з поля, цей процес супроводжувався почестями та з музикою. Зберігали його у stodoli аж доки не наступав Святвечір. Цей сніп ставав дідухом.

Дідуха умовно можна поділити на три частини. У нього є «ноги», завдяки яким він міцно стоїть, вони, як коріння, символізують світ мертвих. Найвища частина, що репрезентує середній світ, світ людей, має по сім колосків (сім днів тижня, сім поколінь – це символ сім'ї). Зернятка в колосках – верхній світ з божествами, птахами та сонячними символами.

На Гуцульщині є звичай у «дідуха» вставляти косу чи серп, за давніми українськими віруваннями, вони несли у собі сенс оберегу, який відлякує нечисту силу та дає здоров'я, а також зняряддя, яким наступного року мають зібрати багато врожаю.

Перебував дідух в хаті аж до Водохреща, зерно з нього обмолочували та висипали до зерна, яке мали сіяти першим на весні, а солому спалювали, щоб душі померлих, які гостили в родині на свята, могли повернутися на небо. На Львівщині, за давніми українськими віруваннями, «дідуха» спалювали на третій день свят. Тепло, яке віддавав «дідух» при спалюванні ніби зігрівало душі померлих, а вогонь освітлював їм дорогу на небо. Його не можна було викидати на сміття. Щороку робили новий дідух, бо попередній втрачав свою силу.

СОЛОМ'ЯНИЙ ПАВУК

Традиційною прикрасою української оселі на Різдво був солом'яний павук. За легендою павук означав рід і модель світу, яку зібрав своїм павутинням. Є ще й інше пояснення – солом'яний павук схожий на родове дерево з центром посередині, від якого соломинками-розгалуженнями «розростаються» нові покоління. Та й кожна частинка павука чіпляється до іншої, як діти до батьків, дідів і прадідів. Його кріпили до балки під стелею. У народі вірили, що доторкнутися до нього, то на удачу, а також, якщо людина хвора або ж коли жінка не вагітніє, то треба ставати під «павука». Чітка гармонія форм і руху покликані оберігати дім та його господаря. Вважали, що він вбирав у себе все негативне, що могло завадити щасливому життю родини.

Наші пращури робили павука із соломи та кінського волосу, він складався з дванадцяти частин відповідно кількості місяців у році. Плели павука, зазвичай, 22 грудня, але дівчата, які хотіли, щоб їх любили парубки та щоб мати доброго чоловіка, робили це на Св. свщмч. Ігнатія Богоносця (20 грудня). Спалювали ж солом'яного павука для того, щоб позбутися всього негативного зазвичай після Водохреща. За іншими переказами, після Різдва павука не викидали, а залишали й на Великодні свята вішали писанки, так увесь рік він був у домі. За християнськими легендами, саме павуки виткали новонародженому Синові Божому покривало, аби Він не замерз холодної ночі у вертепі. Божа Мати, накривши святе Дитятко, поблагословила працю павуків і сказала, що віднині ніхто не має права їх вбивати, бо павуки – Божі помічники.

**Оксана ГУЛИК,
співробітниця
Тернопільського обласного
краєзнавчого музею**

ВИШУКАНІ ТА СОНЦЕСЯЙНІ ВИТВОРИ ПЕТРА ЛЕВИЦЬКОГО

Якщо будете поруч Тернопільського обласного краєзнавчого музею, обов'язково зайдіть, аби насолодитися картинами доцента кафедри медицини катастроф і військової медицини нашого університету Петра Левицького.

Нагадаю, що пан Петро – кандидат медичних наук, доцент кафедри медицини катастроф і військової медицини, автор низки наукових праць, майстер спорту з контактного карате та кікбоксингу, чемпіон України й учасник і призер чемпіонатів Європи та світу, голова Тернопільської обласної федерації кікбоксингу, суддя міжнародної категорії та член суддівської колегії України з цього виду спорту, учасник Революції Гідності, працював у складі виїзної бригади медиків у зоні АТО, указом Президента України нагороджений медаллю «За врятоване життя», директор комунального підприємства «Тернопільський міський лікувально-діагностичний центр», лавреат конкурсу «Людина року-21», майстер народної творчості, учасник всеукраїнських та міжнародних фа-

Петро Левицький працює з таким матеріалом, а перші власні картини почав створювати ще під час чинної військової служби. Витинав усілякі «дрібнички»-сувеніри, згодом навіть

пейзажі – такий жанровий діапазон робіт автора.

Враженнями від виставки попросила поділитися доцентку кафедри української мови Марту Руденко: «На цій виставці я

Петро ЛЕВИЦЬКИЙ біля власних витворів

«дембельський» альбом сам виготовив. Коли ж вступив до Тернопільського державного медичного інституту (нині – ТНМУ), а незабаром і одружився, то на батьківщині дружини – Рівненщині побачив у помешканні подібні картини. Це наснажило удосконалювати власні вміння в одного з місцевих майстрів. А далі – ще більше. Захопився творчістю відомого американського художника Бориса Вальєхо, картини якого окрили його на створення витворів. Більшість образів пан Петро запозичує у відомого художника, але інтерпретує та виконує у власній індивідуальній манері.

«Це лише незначна частина моїх робіт, а загалом у колекції їх налічується понад п'ятдесят – каже автор. – Невеличку мінівиставку організував у приміській Тернопільського міського лікувально-діагностичного центру, який я очолюю. Багато картин прикрашають моє помешкання».

Яскраві, неповторні картини Петра Левицького тішать душу й милують око, збуджуючи незрівнянні відчуття. У кожну з них автор вклав частинку своєї душі. З роками змінюється та розширюється тематичний діапазон, удосконалюється техніка виконання й кожен витвір наповнюється новими художніми образами.

Петро Левицький представив на виставці 31 роботу. Центром експозиції є панно «На сторожі українських кордонів», над ним митець працював майже пів року. Патріотичні мотиви давніх часів синергічно перегукуються із сучасними подіями в Україні, створюючи образи непохитних українських воїнів, що боронять кордони рідної землі. Широка палітра золотистих відтінків витворів Петра Левицького створює справжню магію творчості. Сюжети у жанрі фантастики, натюрморти та східні мотиви, образи незвичайних тварин і

не вперше, але кожного разу переглядаю експозицію з великим захопленням. Втішно, що Петро Левицький відроджує наше автентичне мистецтво, для якого традиційними є вироби із соломи, якими здавна прикрашали помешкання. Цього разу надзвичайно вразила тематична палітра робіт – це і класичні, і новітні сюжети, переосмислені автором. Тішить, що велика душа лікаря відкрила ще й неабиякий дар творчості, вміння творити делікатні, копіткі

Панно «Двобій Куміте»

у виконанні витвори народного мистецтва. Спостерігала, що всі відвідувачі захоплювалися оглядали експозицію. Особливу роль відіграє такий вернісаж у нинішній нелегкий для нас час, бо ми в тилу маємо тримати наш культурний, мовний фронт. Розмовляла нещодавно з колишнім студентом ТНМУ, нині він служить на передовій та просить берегти кожне українське слово, примножувати й розвивати українське мистецтво, бо це теж міцна зброя проти рашистського ворога. Виставка надзвичайно атмосферна та захоплива. Сподіваюся, що після екзаменаційної сесії організуємо для студентів її перегляд, аби й вони поринули в цей дивовижний світ картин Петра Левицького».

Лариса ЛУКАЦЬУК
Світліни
Миколи ВАСИЛЕЧКА

Панно «Вітер перемоги»

хових виставок, автор майстер-класів з обробки рослинних матеріалів і виготовлення соломи'яних витворів мистецтва. Вперше на тернопільських теренах почав застосовувати методику виконання об'ємних зображень (3D-візуалізація).

Зараз у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї діє виставка майстрів народних художніх промислів, на якій Петро Левицький також репрезентував власні нові роботи. Образи тварин і міфічних героїв, пейзажні палітри виблискують усіма барвами золотистих відтінків, які на чорному оксамитовому тлі виглядають по-особливому вишукано. Аж не віриться, що матеріал, з якого майстер виготовляє свої шедеври, звичайна солома злакових культур – вівса та ячменю.

Понад двадцять п'ять років

ДОБРА СПРАВА

СТУДЕНТИ ОРГАНІЗУВАЛИ МАЙСТЕР-КЛАС З ВИГОТОВЛЕННЯ НОВОРІЧНИХ ЯЛИНКОВИХ ПРИКРАС

Студенти нашого університету завітали до учасників спільноти «Лярш-Тернопіль», щоб подарувати їм позитивні емоції, відчуття свята та разом створити прикраси на ялинку.

Спільнота «Лярш-Тернопіль» об'єднує людей з розумовою несправністю, які приходять працювати в майстерню «Вертеп», що діє при храмі Матері Божої Неустанної Помочі. Друзі, так називають учасників спільноти, знаходять тут для себе таке важливе спілкування та з допомогою асистентів навчаються виготовляти різноманітні вироби ручної роботи.

Студенти груп ММ-117, СС-105 та СС-106 разом зі своїми

кураторами організували передсвятковий майстер-клас з виготовлення новорічних ялинкових прикрас.

Під звуки різдвяних мелодій у теплій дружній атмосфері створили дуже гарний декор, який прикрасить домашні ялинки підопічних спільноти «Лярш-Тернопіль».

Пресслужба ТНМУ

ПОДБАЛИ ПРО ПОДАРУНКИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ЗОЛОТОГО ВІКУ

Напередодні свята Миколая студенти ТНМУ Павло Утверт (ММ-401), Соломія Гиз (МТ-302), Андрій Буковський (ММ-401) та Надія Бортнік (МТ-302) організували збір коштів для придбання солодких подарунків для сестер-монахинь

ди для бабусь. Святий Миколай (Павло Утверт), Соломія Гиз, Андрій Буковський, викладачка кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання Катерина Миндзів завітали у «Дім милосердя» й привезли подарунки, які сформували на-

«Дому милосердя Святої Вероніки» та їхніх підопічних – жінок поважного віку, які залишилися без піклування у важких життєвих обставинах.

За зібрані гроші придбали шоколадні цукерки та печиво для 18 людей. Добрі люди також передали теплі в'язані пле-

передодні. Всі підопічні золотого віку та сестри-монахині були надзвичайно щасливі. Ми вкотре переконалися, наскільки приємно робити добро людям, які цього потребують.

Соломія ГИЗ,
студентка

Вічна пам'ять

01.01.1945 – 10.12.2023

Ректорат, профком, працівники та студенти ТНМУ імені Івана Горбачевського глибоко сумують з приводу смерті кандидатки медичних наук, старшої викладачки кафедри загальної гігієни та екології

Неоніли Володимирівни
ГОЛКИ

та висловлюють щирі співчуття рідним і близьким покійної.

ПІДТРИМКА

СВЕТР РОЗПУСКАЮТЬ, АБИ КЛУБОК НИТОК ЗРОБИТИ ЗАДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ТЕПЛИХ ШКАРПЕТОК ДЛЯ ВОЇНІВ

У Тернопільському національному медичному університеті імені Івана Горбачевського студенти розпочали новий проєкт «Светр розпусти – клубок ниток на ЗСУ зроби». Головна мета полягає у розпусканні плетених светрів на нитки, які стають матеріалом для виготовлення теплих шкарпеток для військових. Надворі зараз холодний зимовий період, тому нашим захисникам потрібно, щоб їхні ноги були в теплі.

Ініціатором проєкту стала студентка Руслана Хруставка (ММ-414 група). Її заклик підтримали вже 25 студентів ТНМУ, зокрема Мирослав Федорович (ММ-403), Ірина Сінчук (ММ-

403), Іванна Сінчук (ММ-403), Наталя Котяш (ММ-414), Марія Кравець (ММ-414), Христина Яшан (ММ-414), Юля Біднюк (ММ-414), Ірина Делідон (ММ-414), Олена Іскра (ММ-416), Дарина Юзюк (ММ-416), Каріна Бровинська (ММ-109).

Команда студентів ТНМУ запрошує всіх охочих долучитися до проєкту, бо переконана, що разом можна зробити більше. Тож дівчатам та юнакам за детальною інформацією варто звертатися безпосередньо до ініціаторки добродійного проєкту Руслани Хруставки або на кафедру мікробіології до доцентки Олени Покришко.

НА СТРУНАХ СЕРЦЯ

РІЗДВЯНИЙ ВЕЧІР 2023 РОКУ

Не скрізь в Святвечір
сніп-дідух
Внесуть із клуні до оселі
Й читатимуть молитву
вслух,
Й кутя злітатиме до
стелі...
І не зайде тепер вертел
До бліндажу, так, як до
хати...
Й не так, як степ чи
лісостеп,

Колядуватимуть Карпати.
Не мироточать ще ікони...
Ще не прийшов мир
до родин...
Та Новину рознесуть дзвони,
Що народився Божий Син.
Й народ поділиться журою
З Різдвом, обпаленим
війною.

Валерій ДІДУХ,
доцент

Відповіді на сканворд, вміщений у № 23, 2023 р.

1. Горбачевський. 2. Берегиня. 3. Еколог. 4. Одеса. 5. Ніс. 6. Аул. 7. Епоха. 8. Одра. 9. Герман. 10. Гра. 11. Стріла. 12. Уж. 13. Жако. 14. Бора. 15. Апсида. 16. Обрус. 17. Ра. 18. Ом. 19. Канва. 20. Драгли. 21. Марчук. 22. Неон. 23. Романс. 24. Му. 25. Ні. 26. Гормон. 27. Папуша. 28. Чуні. 29. Осока. 30. Як. 31. Па. 32. Яворів. 33. Бер. 34. Пас. 35. Зоб. 36. Пулуй. 37. Ре. 38. Ка. 39. Міл. 40. Шок. 41. Кір. 42. Кум. 43. Лі. 44. Юл. 45. Лу. 46. Кук. 47. Шевчук. 48. Доха. 49. Іон. 50. Ар. 51. Шум. 52. Марк. 53. Чек. 54. Луна. 55. Ріо. 56. Ох. 57. Вовна.

ЗІ СВЯТАМИ!

Редакція «Медичної академії» широ вітає шановних своїх читачів з Різдвом Христовим і Новим, 2024 роком. Добра Вам, наснаги, миру та Перемоги!

Хай Різдво, Новий рік з тим завітає,
Чого серце забажає.
Хай несуть свята у кожную хату
Достаток, любов, радості багату,
Хай смачна кутя Вам вдасться,
Хай в сім'ї панує щастя,
Щоб весела коляда
В хату вітху принесла!

2024

Відповіді у наступному числі газети

СКАНВОРД

	Смуга без дерев у лісі	Пісня для одного	Герой комедії Бомарше	Тип карети	
Хижак родини котятчик	... Бабчук	Маля свині	Світлина №2 (свято)		
Наставник сикхів	Світлина № 1 (страва)	Купа снігу	Сузір'я-мисливець	Багато їсть	Намисто
Поет з тернопільськ. району	Українська поетеса	«Холодний» маляр	Кохана Шурика	Досконалість	... Кіхот
Гурт коней	Ділянки орної землі	Син Ісаака, брат Якова	Друг на Кавказі	Драг-листа їжа	Рід літератури
Будинок за містом	Американський ювелір	Український кінорежисер	Природна мінеральна фарба	Географічна карта	... Піаф
Мати Ісуса	Калим	Нещастя	Політик крайніх поглядів	Гілка ялини	Штат у США
Потяг до чогось	Дитина китайців	Міст через яр	Змагання	Заглибина в стіні	Успіх
Світлина № 4	Великий вірш	Нарис науковця	Феодал-татарин	Документ	Місто на Закарпатті
Близький родич	Вдача	Батько	Паличка вчителя	Відлучення від церкви	Вид позики
Дмитро Вишневецький	Частина області	Пачка паперів	Новела Стефана Цвейга	Утвір у роті	Лепеха
Користолюбні зв'язки	Дорожня міра в Індії	Спортивний вчитель	Весільний головний убір	Дикий кіт Азії	Коштовна міра
Вхід у будинок	Місто на Тернопіллі	Терпіння			

Вітання:

Хай в році новім, при святому Різдві, всі мрії сповняться – давні й нові! Як тим пастирям, хай вам ангел щоднини приносить додому приємні новини! Царі, що ітимуть Ісуса вітати, хай вступлять з дарами й до вашої хати!

З Різдвом Христовим вітшу щиро, Живіть в достатку, злагоді й мирі, Хай колядують дорослі й діти, В вінок колядок вплітають квіти, Країна співає: «Христос ся рождає!», Божий дзвін лунає по церквах, Український люде, Христос з нами буде, Хай звучить колядка в небесах!

Сканворд склав
Микола ВАСИЛЕЧКО